

Bert Tieben

De auteur is beleidsmedewerker bij de SER
b.tieben@ser.nl

Internationale vergelijkingen spelen in ons vak een bijzondere rol. Het is in de mondiale kenniseconomie verspilde tijd om voor ieder beleidsprobleem het wiel opnieuw uit te vinden. Economen doen daarom aan leentjebuurt. We nemen graag een kijkje in de beleidskeuken van landen

met opvallende economische prestaties. Een succesvolle aanpak krijgt vervolgens het etiket 'model' opgeplakt waarvan de receptuur meestal beperkt houdbaar blijkt, want het is een komen en gaan van modellen die kortstondig in de belangstelling staan en dan worden ingeruild voor de nieuwe mode. Zo verging het ons poldermodel na de prestigieuze Bertelsmannprijs in 1997 en zo zal het ook gaan met de nieuwe favorieten zoals het Scandinavische model.

Net als modellen van vlees en bloed blijken economische modellen inwisselbaar en dat komt deels doordat ze slecht worden gedefinieerd. In Nederland verschijnen nog steeds studies die willen uitleggen wat het poldermodel precies is. Als je vraagt wat het Finse model is dan blijkt het om een combinatie van Nokia, hoge collectieve lasten, goede kinderopvang en gezonde openbare financiën te gaan. Waarom die beleidsmix zulke goede economische prestaties levert, blijft onduidelijk.

Gelukkig vermijdt Ruud de Mooij deze valkuil in zijn mooie CPB-studie *Reinventing the welfare state*. Hij baseert zijn analyse van de verzorgingsstaat op drie sociaal-economische prototypes die hij nauwkeurig definieert. Zijn theoretisch fundament bestaat uit een analyseschema met twee assen. Op de X-as staat het onderscheid tussen collectief en individueel (zijn we solidair met elkaar of niet?), de Y-as loopt van centraal naar decentraal (wie organiseert de solidariteit?). Dit geeft vier kwadranten en evenzoveel prototypes van de verzorgingsstaat. De 'universele' en 'decentrale' modellen zijn de typische tegenpolen in dit soort analyses en staan voor de centraal geregisseerde (Scandinavie) en marktgeoriënteerde verzorgingsstaat (VS). Het 'gerichte' model leunt sterk op het corporatisme en de rol van decentrale collectieven als basis voor sociale arrangementen. De vierde, minimale variant is een nachtwakersstaat die buiten beschouwing wordt gelaten. Aan ieder prototype wordt vervolgens een pakket maatregelen gekoppeld om de gevolgen voor de Nederlandse situatie door te rekenen.

Maar wat leren we hier nu van? De prototypes laten een mogelijk toekomstbeeld voor Nederland zien en daarmee "de marges voor het beleid", zoals De Mooij zelf stelt. Concreter wordt het niet, want de keuze voor een bepaald model behoort niet tot het werkveld van het CPB, "maar moet door de politiek worden genomen". Dat is jammer, want eigenlijk stopt De Mooij op het moment dat het interessant wordt. Filosoferen over de

toekomst is één ding, maar uiteindelijk wil je graag weten hoe noodzakelijk toekomst A of B is. Sommigen vrezen bijvoorbeeld dat onze verzorgingsstaat door de globalisering onbetaalbaar wordt, zodat we sociaal gezien zullen afglijden naar een soort Amerikaans model met veel markt en weinig sociale bescherming. Dit argument wordt door De Mooij echter naar het rijk der fabelen verwezen. Er is volgens hem geen empirisch bewijs voor de stelling dat globalisering sociale dumping in de hand werkt. We behouden dus de vrijheid om onze verzorgingsstaat naar eigen smaak in te richten.

Graag had ik gezien dat het CPB ons bij het bepalen van die smaak wat meer had geholpen. De studie van De Mooij is een soort snoepwinkel waaruit het vrij kiezen is. Scandinavisch, Amerikaans of Europees? In de virtuele omgeving van de CPB-prototypes liggen alle opties open. In de praktijk is ons helaas minder bewegingsvrijheid gegund. Sommigen beweren dat we al eeuwen aan de poldercultuur vastzitten. De wettelijke basis van ons sociale stelsel gaat in ieder geval ongeveer zeventig jaar terug en wordt stapje voor stapje aan de eisen van de tijd aangepast. Denk aan de hervorming van de WAO die rond 1990 is begonnen en pas dit jaar met invoering van de WIA zijn voorlopig sluitstuk heeft gekregen. Hervorming van de verzorgingsstaat is een proces van Echternach: twee stappen vooruit, een naar achter.

Bij het CPB weten ze dat natuurlijk ook wel en daarom houdt De Mooij ons een vette worst voor. Hij beweert niet te kiezen, maar een snelle blik op zijn resultaten laat zien dat hij impliciet wel degelijk een agenda voor het beleid presenteert. Hij vergelijkt de prestaties van de verschillende prototypes aan de hand van de lange termijn gevolgen voor de arbeidsmarkt, inkomen en economische groei. De decentrale en gerichte modellen hebben allebei als duidelijk bezwaar dat de inkomensongelijkheid fors toeneemt. Daar staat bij het decentrale model nog een sterke afname van de werkloosheid tegenover, maar de gerichte variant moet deze compensatie missen door het gedrag van de *insiders* (vakbonden) die de arbeidsmarkt op slot houden. Hiermee vergeleken scoort het universele model op alle fronten opvallend goed. De totale werkgelegenheid stijgt met drie procent, de werkloosheidsgraad daalt met 1,5 procentpunt en de inkomensongelijkheid neemt ook nog eens af. Het resultaat is bijna te mooi om waar te zijn. De klassieke afruil tussen inkomensongelijkheid en efficiency blijkt met dit model te doorbreken. Je moet wel blind zijn om de boodschap te missen. Poldereconomie exit, leve Scandinavië! ■

Bert Tieben

Literatuur

Mooij, R. de (2006) *Reinventing the Welfare State*, CPB-document nr. 60, Den Haag.